

חרבות ברזל: התגובה באסיה

מאת ד"ר לורן דגן עמוס

מבט מבס"א, מס' 2,236, 22 בנובמבר 2023

תקציר: מתקפת הפתע של חמאס ב-7 באוקטובר ומלחמת חרבות ברזל בעקבותיה משפיעות על מדינות המפתח במרחב ההינדו-פסיפיק. מצד אחד נעמדה סין באופן ברור בצד האנטי-ישראלי. היא וויתרה, למעשה, על עמדת התיווך הניטרלי באזור, נעמדה מול ארצות הברית, ומחזקת בכך את הציר סין-רוסיה-איראן-צפון קוריאה. הודו בעיקר אך גם יפן ובמידה מסוימת גם דרום קוריאה נעמדו בצורה ברורה לצידה של ישראל. זהו ביטוי מובהק להתקרבות – בעיקר הביטחוניית אך לא רק – של הודו ויפן לישראל בשנים האחרונות אך גם ביטוי לדאגה הגוברת מהתחזקות הציר הנגדי וסימן השאלה על היציבות הגלובלית ועל עתיד סוגיית טייוואן. סוגיה נוספת המטרידה מדינות אלו היא פוטנציאל ההשפעה של המלחמה על היציבות האנרגטית.

ב-7 באוקטובר פתח ארגון הטרור חמאס במתקפה אכזרית וחסרת תקדים נגד אזרחי ישראל. המחבלים ביצעו פשעים מזוויעים כנגד אוכלוסייה אזרחית בדגש על ילדים, נשים וזקנים. בתגובה פתחה מדינת ישראל במלחמת חרבות ברזל כנגד ארגון הטרור חמאס ברצועת עזה.

מאמר זה מבקש לבחון כיצד מעצבות מדינות במרחב ההינדו-פסיפיק את האסטרטגיה שלהן אל מול המלחמה. הניתוח יתחיל כמתבקש בסביבה הגלובלית הנוכחית בהבנת העמדה הסינית. לאחר מכן ייגע בהודו, יפן ודרום קוריאה שמהדקות את קשריהן עם מדינת ישראל בשנים האחרונות בפן הדיפלומטי כמו גם בקשריהן הביטחוניים. מדינות אלו גם חולקות איומים משותפים מצפון קוריאה ובעיקר מסין.

באירוע ה-7 באוקטובר נופצה הנחת יסוד שהייתה לשחקניות רבות בזירה הבינלאומית, על-פיה המלחמה הבאה (במקביל או לאחר מלחמת רוסיה-אוקראינה) תתקיים במרחב ההינדו-פסיפיק בכלל ובין סין לטייוואן בפרט. רובד נוסף שמדאיג את המדינות בנוגע למלחמת "חרבות ברזל" הינו החשש לביטחון האנרגטי שלהן, המתבסס על נפט וגז המיובאים מהמפרץ הפרסי, העלול להתערער כתוצאה מאי-היציבות באזור.

סין

ההתנהלות של סין בכל הנוגע למלחמת חרבות ברזל אינה משתמעת לשתי פנים. לכאורה, סין התנהלה לאורך השנים באופן מאוזן כלפי שני הצדדים – הישראלי והפלסטיני. סין היא שותפת הסחר הגדולה של איראן, ומוקדם יותר השנה אף היוותה גורם חשוב בתיווך בין שתי היריבות הגדולות – איראן וסעודיה. מלחמת חרבות ברזל מעלה את פוטנציאל ההתלקחות בין שתי היריבות הללו.

עם זאת, נראה כי מאז פרצה המלחמה, ההתבטאויות בתקשורת ושל בכירים בממשלה מצביעות על הפרת האיזון. הדבר בא לידי ביטוי בשטח באירוע הדקירה של עובד שגרירות ישראל בבייג'ינג ובגל אנטישמיות חסר תקדים ברשתות החברתיות הסיניות. סין הטילה יחד עם רוסיה וטו על ההצעה האמריקנית במועצת הביטחון של האו"ם. שגריר סין באו"ם כינה את ישראל 'כוח כובש', דרש הסרה מיידית של המצור על עזה, אמר כי שורש המלחמה הוא הכיבוש הבלתי חוקי של טריטוריות פלסטיניות, ולא הזכיר כלל את חמאס.

סין רואה עצמה כגורם חשוב בתיווך ניטרלי לשלום במזרח התיכון, אך נראה שהצדדים השונים כבר לא מזהים אותה ככזו. מדובר במכה קשה לגישה הדיפלומטית שלה: היא מעוניינת לחזק את מעמדה במרחב ולהוות חלק משמעותי בעיצוב הסדר החדש, מה שמוביל גם לאתגור של ארצות הברית, אך לא רוצה להוביל לשינויים דרסטיים באזור. למתן גיבוי לאסלאם הקיצוני גם יכולים להיות מחירים אפשריים מבית.

זהו גם לקח חשוב עבור ישראל: סין אינה ידידה. מדינות במרחב ההינדו-פסיפיק מצפות כי היחס של ישראל ושל שאר מדינות המערב אל סין ישתנה בהתאם, מה שיחזק את התמיכה בהן לאור המתרחש הגדולה שלהן מול סין. עולה גם חשש שסין תנצל את המערכה בעזה לטובת שינוי הסדר הקיים מול טיוואן.

הודו

אחד הגיבויים הבולטים מצד מנהיגי העולם לאירועי ה-7 באוקטובר היה מצד ראש ממשלת הודו, נרנדרה מודי. בציף שהעלה לטוויטר כתב, כי הוא "מזדעזע עמוקות מהחדשות על פיגועי טרור בישראל. מחשבותינו ותפילותינו עם הקורבנות התמימים ומשפחותיהם. אנו עומדים בסולידריות עם ישראל בשעה קשה זו". העצרת הכללית של האו"ם קיבלה החלטה סמלית במהותה, הקוראת להפוגה הומניטרית ללא אזכור של חמאס ואירועי ה-7 באוקטובר. ההחלטה התקבלה ברוב קולות תוך הימנעות של 45 מדינות ובהן הודו.

לכאורה, מדובר בעוד גיבוי של הדמוקרטיה הגדולה בעולם. עם זאת, מי שמכיר את מורכבות היחסים בין הודו לבין ישראל מזהה כאן את המשך המגמה שהחלה ב-2014, עם עלייתו של מודי לשלטון. בניגוד לקודמיו, מודי העלה את רף היחסים בין הודו לבין ישראל באופן משמעותי.

את התמיכה בישראל ניתן לראות גם כהמשך מיצובה של הודו כשחקנית חשובה במפרץ הפרסי ובכל המזרח התיכון. זאת, במיוחד לאור החזון עליו הכריז מודי וביידן בספטמבר האחרון בוועידת G20 בדלהי השואף לחבר את הודו לאירופה דרך המפרץ הפרסי וישראל. כך, למשל, נגלית החשיבות הרבה שהודו מייחסת לאזור בהצטרפותה למסגרת India, Israel, USA, UAE) 212U ובכך מגבירה את נוכחותה מול ישראל ואיחוד האמירויות. יצוין, כי ישנו נושא אחד בו הודו נשארת איתנה בעמדתה - הצורך בפתרון הסכסוך באמצעות שתי מדינות לשני עמים.

נדבר נוסף הבא לידי ביטוי הוא המכנה המשותף בין הודו לבין ישראל המתמודדות עם מתקפות טרור קשות של ארגונים אסלאמיסטיים סוניים קיצוניים. המכנה המשותף מקל על גיוס התמיכה של הודו, שמכירה ומתמודדת עם הרוע מארגונים אלו שנים רבות. יש צורך להמשיך ולעקוב אחר התגובות של האוכלוסייה המוסלמית בהודו במיוחד לאור המאורעות האלימים שהתרחשו בסוף אוקטובר במדינת קרלה, שנשלטת על-ידי מפלגת הקונגרס. השנה הקרובה הינה שנת בחירות בהודו, ולכן למודי יש רצון בשימור היציבות ואי-החרפת העימותים בין ההינדים לבין מוסלמים על רקע מלחמת חרבות ברזל.

יפן

בשנים האחרונות ישנה מגמת התקרבות ביפן-ישראל בפרט ברובד הביטחוני. בשנת 2022 ביקר שר הביטחון, בני גנץ, ביפן, והמדינות ציינו שבעים שנה ליחסיהן הדיפלומטיים. יפן, כמו שאר המדינות במרחב ההינדו-פסיפיק, משנה את מדיניות הביטחון שלה על רקע הפקת הלקחים ממלחמת רוסיה-אוקראינה.

במשך שנים ארוכות נמנעה יפן ממעורבות ישירה במזרח התיכון. המלחמה הנוכחית גורמת לה לחשב מסלול מחדש. ישראל היא נכס חשוב לשינוי שהיא עוברת בשל ניסיונה ומעמדה הביטחוני בעולם. היפנים מתעניינים בפרט בשיתוף פעולה הקשור להגנה מפני טילים (לאור האיום שנשקף מצפון קוריאה), כמו גם הגנת סייבר.

במוקד האינטרסים של יפן במזרח התיכון עומד הביטחון האנרגטי שלה. כ-90% מהצרכים בתחום זה מסופקים על-ידי מדינות האזור. משום כך ישנו אינטרס יפני משמעותי לשימור היציבות באזור, שמתקפת הפתע של חמאס הטילה סימן שאלה גדול על היכולת לשמרה. נקודת עניין יפנית נוספת במלחמה הנוכחית הינה הכשירות של כిפת ברזל. העליונות בהגנה אווירית, שישראל כה מתגאה בה, מהווה חלק משמעותי במוניטין של ישראל במרחב ההינדו-פסיפיק.

מבחינה דיפלומטית יפן הגיבה תחילה באופן ניטרלי וגינתה את ההתקפות האוויריות של ישראל בעזה. למעשה, עד ה-11 באוקטובר, יפן לא התייחסה לפעולות חמאס כמו גם לזכותה של ישראל להגן על עצמה. רק בשבועיים האחרונים ניתן לזהות שינוי במגמה זו: יפן הביעה רצון להעביר מסרים לאיראן על מנת למנוע הסלמה. בנוסף הוחלט על הטלת סנקציות על חברות ויחידים שמעבירים כספים לחמאס. לצד זאת יפן גם קראה לישראל להשהות את ההתקפה הישראלית על עזה הנצורה לצורך הכנסת סיוע הומניטארי. ברחובות טוקיו מתרחשים גם מופעים חסרי תקדים של תמיכה במדינת ישראל.

ביפן מתייחסים ולומדים את תגובת המערב לאירועים. ההתקרבות של רוסיה וסין במיוחד לאור המלחמה באוקראינה, ההתנהלות הדומה של שתי המעצמות בכל הקשור למלחמת חרבות ברזל והעמידה של צפון קוריאה לצידן, מצביעות על צירים ברורים במערכת הגלובלית, שמעצבים גם את המרחב ההינדו-פסיפיק.

דרום קוריאה

מספר ימים לאחר ה-7 באוקטובר גינה נשיא דרום קוריאה, יון סוק אול, את ההרג חסר ההבחנה של אזרחים וחיילים ואת חטיפתם של בני ערובה לעזה. גם אם דרום קוריאה לא הביעה עמדה חד משמעית בעד ישראל, מדובר בגינוי רשמי ופומבי של חמאס.

אול גם יזם ישיבת קבינט דחופה, שמטרתה הייתה בחינת ההשפעות של המלחמה על הכלכלה והביטחון של דרום קוריאה. במהלך הישיבה הועלו החששות של דרום קוריאה מהשפעות הסכסוך בין ישראל לבין חמאס על הזירה האזורית והגלובלית.

זווית חשובה נוספת עבור דרום קוריאה הנה מעורבות צפון קוריאה. צה"ל חשף את המעורבות של צפון קוריאה באספקת טכנולוגיות צבאיות לחמאס. קים ג'ון און הכריז על תמיכה בפלסטינים והביע רצון לשלוח להם סיוע. כל זה מעמיד את דרום קוריאה באופן ברור נגד הציר, שצפון קוריאה לוקחת בו חלק. ככל שחברות הציר ינקטו בפעולות אנטי מערביות, תתחזק היכולת של דרום קוריאה ויפן למנף את האינטרסים והצרכים שלהן מול מדינות המערב.

סיכום

מלחמת חרבות ברזל הנה סוגייה בעלת השפעה רחבה גם עבור מדינות המרחב ההינדו-פסיפיק, אשר מתמודדות בעצמן עם איומים כגון האסלאם הרדיקלי והמתח שהוא תוצר ישיר של התחרות הבין-מעצמתית. אמנם, איום הייחוס של המדינות במרחב ההינדו-פסיפיק הוא סין וצפון קוריאה, אך התמונה האסטרטגית הרבה יותר רחבה ומורכבת.

עבור מדינות אלו קיימת חשיבות לשימור הביטחון האנרגטי שלהן, ומערכה כוללת במזרח התיכון תאיים על כך. בנוסף, אחד הדברים החשובים שהמלחמה מול עזה מחדדת עבורן הינה הנוכחות של הציר איראן-רוסיה-סין-צפון קוריאה. איראן נחשבת ידידה, אך החיבור שלה עם סין וצפון קוריאה מעמיד אותה במתח מול הודו, יפן ודרום קוריאה.

ד"ר לורן דגן עמוס חברת פורום דבורה, מרצה ומתרגלת במחלקה למדע המדינה והמדור לזרועות הביטחון. מומחית למדיניות החוץ ההודית.